

Vägar att kvalitetssäkra forskningens infrastruktur

**Docent Mats Rolén, senior advisor, Riksbankens Jubileumsfond
2010-02-05**

Även om arkiv, bibliotek och arkiv alltid har varit centrala för humanistisk forskning, är det först på senare år som begreppet ”infrastruktur för humanistisk forskning” fått genomslag i nationell och internationell (t.ex. inom EU) forskningspolitik. Och det har även skett en tydlig markering av områdets vikt i de senaste forskningspolitiska besluten. Vetenskapsrådet har särskilda resurser genom sin kommitté för forskningens infrastrukturer (KFI). Men fortfarande är det nog trots allt så, att det oftast är den naturvetenskapliga och tekniska forskningens behov av (mycket dyrbar) infrastruktur, som står i fokus och som får största delen av kakan.

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond (RJ) stöder enbart humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Från RJ:s sida insåg man tidigt att det fanns betydande behov av att ge anslag till modern infrastruktur för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. För detta talade bl.a. den snabba och lovande utvecklingen inom IT-området, som gav nya möjligheter att bevara och tillgängliggöra olika typer av källmaterial, att bygga upp olika typer av databaser, att skapa språkvetenskapliga korpusar och att digitalisera kataloger etc. Detta bara för att nämna några av de användningsområden inom ABM-sektorn, som den nya tekniken gav möjlighet till. Sedan mitten av 1990-talet har RJ därför beviljat nära 350 milj. kronor till sådana ändamål vid arkiv, bibliotek och museer. Även teori- och metodinriktade projekt har erhållit anslag, t.ex. för att utveckla standarder. RJ har också beslutat att verka för Open Access och kommer att kräva att resultaten från de forskningsprojekt, som genomförs med anslag från stiftelsen, fr.o.m. år 2010 blir fritt tillgängliga.

När det gäller infrastrukturstöd är RJ i första hand en reaktiv finansiär, som arbetar med en öppen utlysning en gång per år. Vårt sätt att kvalitetssäkra vårt stöd är att använda oss av peer-review. Ansökningar om infrastrukturstöd bedöms av våra fyra stående beredningsgrupper. Dessa ansvarar för ekonomiämnena, beteendevetenskaperna, språk- och estetiska ämnen samt det historisk-filosofiska området. De högst rankade ansökningarna förs sedan vidare till vår beredningsgrupp för infrastrukturstöd. Den leds ordföranden i RJs styrelse (som alltid är en kvalificerad forskare) och består i övrigt av ordförandena i de fyra beredningsgrupperna plus en allmänrepresentant ur RJs styrelse. Avsikten med denna konstruktion är att tillföra bedömningarna tvärvetenskaplig kompetens och att söka väga anslagsbehoven inom olika fält emot varandra. När det gäller *behoven* är det forskarnas behov – eller förväntade behov – som väger tyngst. Men det kan många gånger vara svårt att särskilja dessa från vad som – rätt eller orätt – mera avspeglar myndighetens egna initiativ eller vad som borde ligga inom dess ordinarie uppdrag. I beredningsarbetet används även externa bedömare, dvs. forskare med specialistkompetens inom ett visst fält. Vidare kallas de sökande, som placerats högt, eller där beredningsgruppen behöver ett fördjupat underlag till en hearing. Beredningsgruppen för infrastruktur lämnar sedan ett beslutsförslag till styrelsen. Det övergripande målet för RJ med ett anslag av denna typ är att det ska tjäna *ett kvalificerat forskningsförberedande ändamål*.

Det känns lite förmätet att från en forskningsfinansiärs sida ge råd och anvisningar till hur ni inom biblioteksvärlden ska kvalitetssäkra er infrastruktur. Men ur mitt perspektiv som företrädare för en forskningsfinansiär (och kanske även utifrån min egen forskarbakgrund) är ett lika självklart som beprövat råd är givetvis att se till att nya projekt är *förankrade, eller rättare sagt, kommunicerade med forskarvärlden*. Detta är något som våra bedömare alltid lägger stor vikt vid. ”Teknik och bättre tillgänglighet är nog bra, men vem ska använda detta?”, är en inte ovanlig kommentar i våra beredningsgrupper. Hur ser forskarvärldens behov ut? Vad nytt kan biblioteken erbjuda i den gränslösa kommunikationens tidevarv? Vad säger de forskare som hellre sitter framför sin dator istället för som undertecknad, gärna vill ta i och läsa i tryckta böcker och tidskrifter?

Det är klart att kvalitetssäkringen i mångt och mycket måste handla om samverkan mellan den vetenskapliga forskningen och biblioteken. Enligt min mening är den ordning som nu används på flera håll med s.k. forskningsråd vid ABM-myndigheterna en viktig väg att gå. Så gör man vid t.ex. centrala inrättningar som KB, RA och Nordiska museet, som jag känner bäst till genom mitt uppdrag, som ledamot i dess nämnd. En annan rekommendation är att genom olika insatser öka den vetenskapliga kompetensen vid arkiv, bibliotek och museer genom *rekrytering av forskare*. Detta skapar förutsättningar för en bättre dialog med den akademiska forskningen – på sikt också en rörlighet av personer i båda riktningarna – men också förutsättningar för ett större och mera kritiskt nyttjande av de väldiga samlingar som finns hos ABM-myndigheterna. Detta var huvudmotiven bakom Riksbankens Jubileumsfonds och Vitterhetsakademiens gemensamma satsningar på dels Nordiska museets forskarskola för museianställda, dels på inte mindre än tjugofem postdoktjänster (tenure track) vid bl.a. ett antal ABM-myndigheter. Dessa arrangemang kunde genomföras inte bara genom att vi tillsköt en betydande finansiering, utan genom ett aktivt intresse från myndigheternas sida. Här har vi redan sett mycket positiva effekter av denna insats: nya karriärvägar, större rörlighet etc.

Om jag till sist – åter med finansiärshatten på huvudet, menar jag, som jag tidigare sagt i liknande sammanhang, att det måste vara staten har huvudansvaret för finansieringen och kvalitetssäkringen av denna ”nya” typ av infrastruktur för humanistisk forskning. En finansiär som Riksbankens Jubileumsfond kan och ska inte vara en basfinansiär i sammanhanget. Däremot hoppas jag att vi – även framgent, vill jag lägga till – kan vara en lyhörd och aktiv aktör och ha en nära dialog med företrädare för forskningsbibliotek och övriga aktörer inom ABM-sektorn.